

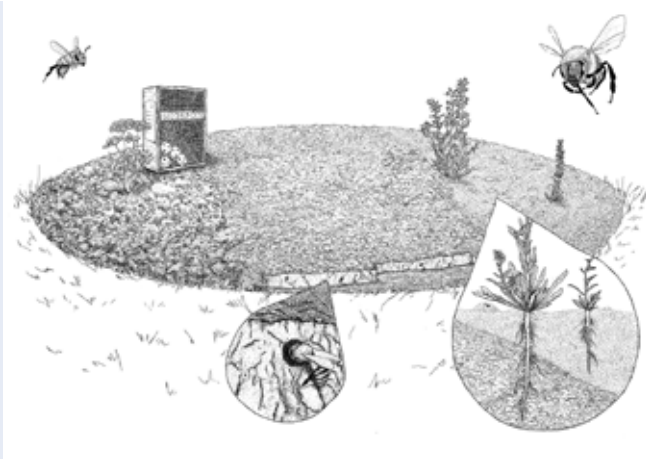


Slangenkruidbij (Foto: Tim Vaassen)

Slangenkruidbij als icoon

Maastricht is een bijzondere plek. Natuurlijk is het een prachtige stad maar ze is ook bijzonder ook vanwege de vele planten en dieren die in de rest van Nederland niet voorkomen. Het iets zuidelijker klimaat en de bodemgesteldheid met hellingen en mergel in de ondergrond helpen hierbij. In Maastricht zijn zo'n 180 soorten wilde bijen geteld, waaronder de zeldzame slangenkruidbij. Maastricht geldt dan ook als bijenrijkste gemeente in Nederland. Tijd om een paar vragen te stellen aan Peter Alblas, medewerker van het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CNME).

Tekst: Machteld Klees



Een bijenhotspot met groeiwijze slangenkruid in de in wigvorm aangebrachte mergel (Tekening: Sammy Foppen)



Bijenhotspot kort na aanleg, de drie grondsoorten zijn duidelijk te zien (Foto: Peter Alblas)

Is de slangenkruidbij bijzonder?

“Maastricht is een van de weinige plaatsen in Nederland waar de slangenkruidbij leeft. In België komt de soort wat vaker voor. Het is een kieskeurige soort die z'n jongen grootbrengt met alleen het stuifmeel en nectar van slangenkruid. Dat maakt de slangenkruidbij bijzonder maar ook kwetsbaar. Slangenkruid is tweejarig. Elk jaar moeten er voldoende bloeiende planten zijn want de bij heeft veel bloemen nodig om voldoende stuifmeel te verzamelen. Bovendien moeten er volgend jaar ook genoeg planten bloeien. Alleen in een flinke populatie slangenkruid kan de bij daarop rekenen. Slangenkruid komt ook verspreid voor op onder meer rangeerterreinen

en in de duinen. Vaak zijn die groeiplaatsen te onbestendig of te ver van bestaande populaties slangenkruidbijen verwijderd. De slangenkruidbij in Maastricht is dus echt een bijzonderheid”.

“In opdracht van gemeente Maastricht verzorgt het CNME niet alleen educatie, maar voeren we ook ecologisch beheer uit. We doen veel voor bijen. Zo hebben we een aantal bijenhotspots aangelegd. Dit zijn heuveltjes voor grondnestelende bijen, gemaakt van de lokale grondsoorten: mergel, leem en maasgrind. We proberen zoveel mogelijk schone grond die vrijkomt bij werkzaamheden in de stad ecologisch uit te buiten. Dat doen

we door geschikte inheemse soorten in te zaaien en op veel plaatsen gefaseerd te maaien. We laten ons daarvoor regelmatig adviseren door specialisten op het gebied van wilde bijen en bijenhôtels. De plaatselijke media besteden regelmatig aandacht aan de wilde bijen. We betrekken ook de buurtbewoners bij het inzaaien en het beheer. Met kinderen onderhouden we bijvoorbeeld een aantal steilwandjes zodat ze open en toegankelijk blijven voor nestelende bijen. Slangenkruidbijen nestelen zowel in bijenhôtels (met gaatjes van 6-7 mm) als in de grond. Buurtbewoners houden ook de ontwikkelingen bij. Ze maken foto's, verzamelen zaden en doen, onder onze regie, kleinschalig beheer. Vanuit het CNME stimuleren we de aandacht voor alle wilde bijen, maar de slangenkruidbij is ons icoon”.



Op verschillende plaatsen in de stad, zoals hier op de Hoge Fronten, worden steilkantjes open en geschikt voor bijen gehouden (Foto: Peter Alblas)

“Maastricht heeft een aantal jaar aardig op z'n kop gestaan door de ondertunneling van de A2. Nadat de tunnelbak in december 2016 geopend werd, kwam bovenop de tunnelbak een park, De Groene Loper. In eerste instantie was er qua biodiversiteit vooral aandacht



Mergelstrook bij De Groene Loper in mei 2022 (Foto: Peter Alblas)

voor nestkasten en bijenhôtels. We hebben toen het initiatief genomen om veel inheemse bloemen in te zaaien op vijf hectare die later bebouwd zou worden. Dat bleek voor wilde bijen heel aantrekkelijk. Inmiddels worden er langs de Groene Loper weer nieuwe huizen gebouwd en verdwijnen de tijdelijke bloemenweides dus weer. Daarom wilden we de biodiversiteit op De Groene Loper graag een permanente plek geven. In overleg met het Projectbureau A2, bouwer Ballast Nedam Development, gemeente en landschapsarchitect West 8 zijn we gekomen tot een kleine maar betekenisvolle aanpassing van het bestaande landschapsplan. Een onderdeel daarvan is een lange, lage rug van mergel, aangelegd met de laatste mergel uit de ENCI-groeve. Mergel is de plaatselijke benaming voor Maastrichtse kalk, een lokale bodemsoort, die eeuwenlang werd gewonnen in diverse groeves. Mergel werd vooral toegepast in de bouw en voor de cementproductie. Voor slangenkruid vormt mergel een gunstige groeiplaats.

Dat komt doordat het, mits zonnig gelegen, niet snel dichtgroeit. Door de mergel in een wigvorm aan te leggen, bovenop de voedselrijke grond bevoordeelt je het slangenkruid. Jonge planten van slangenkruid zijn niet erg concurrentiekrachtig. Ze hebben zonnig gelegen standplaatsen nodig met voldoende open plekken. Hellingen zijn heel geschikt. Stikstof bevordert de grasgroei, daartussen kan slangenkruid niet ontkiemen. De plant maakt snel een diepe penwortel, door de mergel heen, waarna hij de voedselrijke grond bereikt. Het concurrerende gras kan dat niet omdat het geen penwortel maakt”.

“Zeker met het warmer wordende klimaat ziet de toekomst er voor de Maastrichtse slangenkruidbijen zonnig uit. Wel bestaat de kans dat het ook voor het slangenkruid, dat goed tegen droogte kan, toch te droog wordt. Dan is het lastig voor de plant om voldoende nectar en stuifmeel te produceren. Dat hebben de bijen juist nodig om hun jongen te verzorgen. Daarom is het

belangrijk dat er een grote, robuuste populatie slangenkruid aanwezig is. Liefst op verschillende groeiplaatsen, zodat vochtverschillen in de bodem benut kunnen worden. Overigens komen er, behalve de slangenkruidbij ook veel andere soorten wilde bijen op slangenkruid af. Dankzij de inspanningen voor de slangenkruidbij, profiteren dus veel andere soorten mee. In 2023 worden de bijen op deze speciale bijenlocaties geïnventariseerd. Tijdens de aprilronde zijn al 60 soorten wilde bijen waargenomen. De slangenkruidbij nog niet, dat is een echte zomersoort. We zijn erg benieuwd wat de rest van het jaar nog oplevert!”

Meer informatie:

www.cnme.nl

www.mijngroeneloper.nl. Zoek op biodiversiteit.

Op You tube staan veel filmpjes, zoek op ‘A2 Maastricht’ of op ‘Verhalen aan de Groene Loper’.

Peter Alblas is medewerker educatie en stadsecologie bij het CNME.